

17. LISTOPAD

SAMETOVÁ REVOLUCE

Palachův týden

Příčiny revoluce

Autor: Kateřina Smolová

V roce 1989 rozhodně není důležité jen datum 17. listopad, ale také události předcházející, které se odehrávaly v průběhu celého roku. Hlavní příčina pádu komunismu se začíná projevovat v osmdesátých letech. Díky nespokojenosti států s ekonomickým a politickým vývojem dochází k postupnému hroucení Východního bloku. Prvním protestujícím státem bylo Polsko. Roku 1980 došlo k masovým protestům v Gháňských loděnicích, což mělo za důsledek vznik nezávislých odborů s názvem Solidarity. O devět let později došlo k prvním částečně svobodným volbám, které jednoznačně vyhráli nekomunističtí kandidáti. Pádem komunistického režimu v Polsku se inspirovaly jiné státy střední Evropy (Maďarsko, Rumunsko, Východní Německo) a komunismus se odtud začínal postupně vytlačovat. Roku 1985 nastoupil do čela SSSR nový prezident Michail Sergejevič Gorbačov, který zahájil rozsáhlé politické a ekonomické reformy, které byly inspirovány Pražským jarem. Řídil se hesly perestrojka (přestavba) a glasnost' (otevřenost). Cílem byla "demokratizace", tedy vložení prvků demokracie do komunistického režimu, což mělo mít za následek zlepšení vztahů se Západem. Gorbačov se přestal plést do politiky evropských států a veřejně odmítl Brežněvovu doktrínu. Tyto změny Sovětskému svazu spíše uškodily, než prospěly a napomohly pádu komunistického režimu.

Oproti Polsku či Maďarsku byla ekonomická situace v Československu vcelku dobrá. Občané tedy neměli potřebu bojovat proti režimu. V opozici vůči moci byla jen Charta 77 v čele s Václavem Havlem. V osmdesátých letech se však situace začala měnit, díky postupnému uvolňování poměrů. Opozice režimu měla větší možnost se projevovat. Dále díky uvolňování informační blokády lidé mohli porovnávat životní úroveň mezi Západním a Východním blokem, což je podněcovalo k nespokojenosti. Roku 1988 nespokojenost vrcholí a začíná docházet k protivládním demonstracím. V březnu 1988 proběhla tzv. Svíčková demonstrace v Bratislavě. V Praze téhož roku proběhla demonstrace ke dvacátému výročí okupace Československa 21. srpna, v říjnu to byla demonstrace k výročí samostatného Československa. Další dvě demonstrace proběhly v prosinci, kdy jedna z nich byla výjimečně povolena a obešla se téměř bez násilí. Zcela opačný průběh měl začátkem roku 1989 tzv. Palachův týden. Tento týden byl spojen nejen s roku 1989 tzv. Palachův týden. Tento týden byl spojen nejen s uctíváním památky Jana Palacha, ale také s protesty, které byly mimořádně brutálně potlačovány. Mimo jiné byl mezi zatčenými účastníky protestu

s názvem Několik vět. Tato petice obsahující sedm požadavků (mezi nimi např. svoboda shromažďování, propuštění politických vězňů, či konec cenzury), byla zveřejněna v červnu, a rozpoutala chaos mezi komunisty. Nakonec nasbírala více než 40 000 podpisů. Demonstrace v srpnu a říjnu už proběhly mírněji, ačkoli se účastnilo desetitisíce občanů. Nezávislé studentské sdružení (STUHA) začalo v říjnu plánovat vzpomínkovou akci k 50. výročí uzavření vysokých škol nacisty a uctění památky Jana Opletala. Někteří studenti však chtěli využít této akce k vyjádření nespokojenosti s režimem. Později se k plánování připojila organizace socialistický svaz mládeže (SSM). Aby byl pochod povolen, musel směřovat na Vyšehrad, nikoli do středu města, jak bylo původně smýšleno. Ve skutečnosti měly mocenské složky z plánované akce značné obavy, ale protože byla organizována SSM, neměly důvod ke zrušení. Na přípravě demonstrace se nepodílely disidentské organizace, aby nebyl důvod pro potlačení protestu. Nakonec to byly právě děti disidentů (Marek Benda, Jiří Dienstbier, Jan Dus, Šimon Pánek), které nasměrovaly průvod do středu města a tím rozpoutaly revoluci.

Průběh revoluce

Autorky: Kateřina Hadáčková a Daniela Hušková

Pátek 17. listopadu Studentů pražských vysokých škol se sešli na Albertově, aby mohli protestovat a vyjádřit názory za skupinu Nezávislých studentů. Manifestace začala v 16:00 a byla

ukončena v 18:15 na Vyšehradě. Dav části lidí se ovšem vydal do centra Prahy až k Národnímu divadlu, kde protestoval dál. Demonstrující byli ovšem celou dobou obklopen dvěma policejními kordony. Po úplném obklíčení začal kordon bít demonstranty a některé účastníky zatknul. Sobota 18. listopadu Po provedeném násilí na studenty byla veřejnost zasažena natolik, že se začaly organizovat stávkové výbory. Důležitým spouštěčem byla i zvěst, že při zásahu zemřel student Martin Šmíd. Neděle 19. listopadu V pražském Činoherním klubu proběhla schůzka na popud Václava Havla. Opozice vytvořila platformu Občanské fórum, které vyjadřovalo nespokojenost s režimem. Ten samý den bylo i potvrzeno přežití studenta Martina Šmída. Pondělí 20. listopadu Většina vysokých škol vyhlásila stávku. Úterý 21. listopadu Stávka pokryla i zbylé školy. Byla uskutečněna první manifestace Občanského fóra, kde se dohromady sešlo přes 200 000 lidí. Symbolem se staly klíče a cinkání. Václav Havel požádal o jednání s Ladislavem Adamcem, ale setkání bylo zamítnuto.

Dne 22. listopadu demonstrace pokračovaly ve většině větších měst. Například v Bratislavě se sešlo 5000 lidí, kteří oslavovali Alexandra Dubčeka a také se dožadovali odvolání vlády. Na demonstraci byl i samotný Dubček, který přispěl projevem. Na Václavském náměstí se sešlo opět přibližně 200 000 lidí, v odpoledních hodinách začaly proslovy, ve kterých vystupovali významní předsedající stran, či jiní slavní lidé. V tento den byly po celé zemi uzavřeny také školy, demonstrace se tedy zúčastnili i studenti. Dne 23. listopadu bylo na zasedání armády odsouhlaseno, že armáda stojí za ÚV KSČ a vládou. Ministr Valčík dokonce navrhl použít armádu, aby se zajistil pořádek, byl však odmítnut. V tento den došlo také k publikaci Občanského fóra, které vyzývalo ke stávce z důvodu, že nebyly naplněny požadavky. Miroslav Štěpán odjel na meeting dělníků na Vysočině, kde během svého projevu nazval studenty "patnáctiletými dětmi", načež byl za tento výrok vypískán. Tento okamžik byl zlomový, protože zde komunisti ztratily naději. Přišli totiž o podporu pracujícího lidu. V této době byli komunisté pomalu na ústupu.

Dne 24. listopadu došlo k řadě politických změn ze strany KSČ. KSČ zasedalo až do 19:00 hodiny, kdy Miloš Jakeš oznámil svojí rezignaci, společně s celým vedením ústředního výboru. Prezidentem byl i nadále Gustav Husák. Tato zpráva se dostala do úhlavního stanu Občanského fóra v divadle Laterna Magika, zpráva byla během projevu přečtená a následovala mohutná oslava.

Dne 25. listopadu opět proběhlo jednání ústředního výboru, které se protáhlo až pozdě do noci. Poté se konala tisková konference, kde bylo představeno nové vedení komunistické strany. Zhruba o hodinu později došlo ke kritice ze strany Občanského fóra, poněvadž změny kádrů nepovažovaly za dostatečné. Ve 14:00 se na Letenské pláni sešlo kolem 750 000 lidí, aby vyjádřili podporu Občanskému fóru.

Dne 26. listopadu pokračovalo jednání funkcionářů KSČ. Snažili se najít východisko a řešení pro stávku, která se měla odehrávat následující den. Na Letenské pláni se sešlo 500 000 lidí, vystoupil zde Václav Havel i Ladislav Adamec. Odpoledne se v Obecním domě sešel Václav Havel a Ladislav Adamec. Večer odstoupilo předsednictvo Československé strany lidové, vedení předali Obrodnému proudu.

Dne 27. listopadu mezi 12:00 až 14:00 hodinou proběhla generální stávka, zúčastnilo se až 75 % občanů. Stávka proběhla pod heslem: "Konec vlády jedné strany". Na Václavském náměstí se v poledních hodinách sešlo 250 000 lidí. Účastnil se i Karel Kryl s Karlem Gottem, společně zazpívali hymnu.

Závěr revoluce

Autor: Aneta Scharhagová

Prosinec 1989

Ladislav Adamec obměnil 3. prosince 1989 vládu, skládala se z 15 komunistů, 3 nestraníků, 1 lidovce a 1 socialisty. Komunistům stále nedocházelo, že už je lidé ve vedení nechtějí. Proti nové vládě vystoupilo Občanské fórum a uvedlo, že vyhlásí další generální stávku na 11. prosinec, pokud se dostanou k moci. I tak vládu jmenoval tehdejší prezident Gustáv Husák.

Po dlouhých letech byly 4. prosince pro občany ČSSR otevřeny hranice s Rakouskem. Téhož dne se konala další masová demonstrace, kde také zazpívali Karel Gott s Karlem Krylem státní hymnu. Karel Kryl se po 21 letech mohl vrátit do republiky a prezident měl toho večera projev v televizi.

Nová vláda byla kvůli nátlaku veřejnosti 7. prosince sesazena, vytvořením nové byl pověřen Marián Čalfa. Komunistické vedení také zbavilo funkce Miloše Jakeše a Miroslava Štěpána pro porušení pravidel v politice. Následně se Občanské fórum shodlo, že Václav Havel bude kandidovat na post prezidenta republiky.

Gustáv Husák 10. prosince vyhlásil nově navrženou vládu, která se skládala z 10 členů KSČ, 7 nestraníků, 2 lidovců a byly tu také 2 místa pro Československou stranu socialistickou. Poté prezident oznámil svou demisi, StB zlikvidovala některé dokumenty v lomu u Plzně.

Druhý den, tedy 11. prosince, se odstranila železná opona, která byla na hranicích se Spolkovou republikou Německo a Rakouska. Do vlasti se začínali vracet někteří emigranti, například továrník Tomáš Baťa nebo vydavatel exilového týdeníku Pavel Tigrid.

Na sjezdu KSČ 21. prosince rozpustili lidové milice. O den později byla zrušena pohotovost armády. Dne 28. prosince byl přijat kooptační zákon,

kteří umožňoval dosazovat nové poslance vlastním rozhodnutím bez voleb. Alexandr Dubček se téhož dne stal předsedou Federálního shromáždění.

Rok 1990

Rok 1990 se nesl v duchu demokratizace společnosti, cílem byly svobodné demokratické volby. Dne 23. ledna byl vydán nový zákon, který zapříčinil rezignaci a následně i odvolání poslanců, kteří nepodporovali demokracii. Poslední odvolání proběhlo 27. února a na schůzi parlamentu se rozhodlo o zkrácení volebního období a o červnových volbách. V únoru byla také v Moskvě uzavřena československo-sovětská dohoda o odchodu Sovětské armády z Československa, podepsali ji Jiří Dienstbier a Eduard Ševardnadze. 29. března se změnil název republiky na Československou federativní republiku. V červnu proběhly demokratické volby, které směřovaly k nekomunistické vládě. Za Českou stranu zvítězilo Občanské fórum a za Slovensko Verejnost' proti násiliu.

Důsledky revoluce

Dne 29. prosince 1989 byl ve Vladislavském sále zvolen devátým a prvním nekomunistickým prezidentem Václav Havel a ve funkci setrval až do roku 2003. Ukončily se tak studentské stávky. Václav Havel byl velmi politicky činný. Kromě nového prezidenta byl zvolen i nový premiér, a to Václav Klaus. Následně byla téměř zrušena komunistická strana. To zapříčinilo rozvrácenou morálku společnosti, vysokou nedůvěru občanů, ale i korupci. Datum 17. listopadu roku 1989 se stalo celosvětově známé a dnes si tento den připomínáme jako státní svátek Den boje za svobodu a demokracii.

